

**Fenntarthatóságra nevelés a KLIK Veszprémi Tankerület
köznevelési intézményeiben
Kutatás 6. évfolyamos diákok részvételével
Kutatási beszámoló**

Készítette:

Szűcs Attila

intézményvezető-helyettes

Herendi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola
BaBaKO közösségi munkatárs

Ellenőrizte:

Nagyné Kozma Ildikó

vezető munkatárs

Veszprémi Deák Ferenc Általános Iskola
Bakony-Balaton Környezetvédelmi Oktatóközpontja

Veszprém
2016.

A téma megnevezése

A „Fenntarthatóságra nevelés a KLIK Veszprémi Tankerület köznevelési intézményeiben” című kutatás témája a tankerület 16 iskolájában tanuló diákok környezeti attitűdjeinek vizsgálata, és az iskolákban zajló fenntarthatóságra nevelés feltárása a diákok szemszögéből. A szakirodalmi háttér feldolgozása során a téma történeti háttere és a nemzetközi alapidokumentumok mellett, a magyarországi kutatási eredmények feldolgozása megfelelő alapot ad a kutatás megtervezéséhez, az eredmények értékeléséhez.

A megoldott probléma megfogalmazása

A fenntarthatóságra nevelés magas színvonalú a KLIK Veszprémi Tankerület iskoláiban. A további, rendszer- és iskolaszintű fejlesztéshez nélkülözhetetlen a legfrissebb szakirodalmak feldolgozása, a célcsoport környezettudatosságának felmérése, valamint az iskolákban zajló fenntarthatóságra nevelés megismerése intézményi szinten.

A megoldási mód

A KLIK Veszprémi Tankerület és a BABaKO támogatásával megvalósuló, 50 kérdéses, internetes kérdőívet 238, 6. évfolyamos tanuló töltötte ki. Az adott, mintegy 13000 válasz megfelelő háttérrel biztosít a jelenlegi kérdések megválaszolása mellett további kutatások és következtetések megfogalmazására is. A kérdőívek összesítésével a hipotézisek beigazolódtak.

Az elért eredmények

A kérdőíves felmérés igazolta a felállított hipotéziseket. A tanulók környezeti attitűdje pozitív, a kevésbé jó tanulók gyakrabban hibáznak környezeti kérdések megítélésében. A környezetről alkotott tudás és a tanulmányi eredmények szoros kapcsolatban vannak. Az iskolák nagy hangsúlyt fektetnek az erdei iskoláztatásra, papírgyűjtésre, szelektív hulladékgyűjtésre, azonban a fenntarthatóságra nevelés céljaihoz további szinterek kialakítása, a jó gyakorlatok elterjesztése szükséges. A kérdőív szerkezete biztosítja a további sokoldalú értékelést, az iskolák a kutatási eredményeket megkapják.

A diákok környezettudatosságát vizsgáló kérdőív mellett, a 16 általános iskola vezetői kitöltötték egy intézményi kérdőívet, amelyben a BaBaKO-val kapcsolatos kérdések is szerepeltek. A két kérdőív válaszai megfelelő alapot adnak az oktatóközpont munkájának megítéléséhez, a további fejlesztési törekvések tervezéséhez, valamint a zöld koordinátori hálózat elismertségének növeléséhez.

Szűcs Attila

1.1. A kutatás célja, hipotézisei

Szakmai célkitűzésem, hogy egy keresztmetszeti vizsgálattal feltárjam az iskolai környezeti/fenntarthatóságra nevelés hatását a diákok környezettudatos magatartására.

Gyakorlati célkitűzésem, hogy a környezeti attitűd és környezeti tudás vizsgálata során elért eredmények hozzájáruljanak a fenntarthatóságra nevelés KLIK Veszprémi Tankerület intézményei és fenntartói szintű fejlesztéséhez.

A célok megvalósításához felállított *hipotéziseim* a következők:

1. hipotézis: Az általános iskolás diákok környezeti attitűdje pozitív.
2. hipotézis: A jobb tanulmányi eredményű diákok környezeti attitűdje pozitívabb, mint a gyengébb tanulmányi eredményű diákoké.
3. hipotézis: A jobb tanulmányi eredményű diákok nagyobb környezeti tudással rendelkeznek
4. hipotézis: A fenntarthatóságra nevelést szolgáló, tanórán kívüli programok kevés szintéren valósulnak meg az iskolákban.

1.2. Vizsgálati eszköz és módszer, vizsgálati minta

A vizsgálat során, a témában elvégzett hasonló kutatások (Varga 2004), kérdőíveit vettem alapul, a kérdések kialakításához felhasználtam a Gyermek Környezeti Attitűd és Tudás Skálát (CHEAKS). Az eredeti kérdőív két fő alskálát alkalmaz, amelyek az attitűdöket és a tudást vizsgálják. Én az attitűd skála elemeit használtam fel, nem teljes mértékben. Etikai és jogi megfontolások miatt kihagytam a családi háttérre vonatkozó kérdéseket, valamint a saját kutatásomhoz kapcsolódó kérdéseket illesztettem bele. A kérdőív szerkezete a következő:

- 1) Iskola kérdőív
 - a) nem, iskolai tanulmányi eredmények, tantárgyi attitűdök 4 kérdés
 - b) részvétel a környezeti nevelési programokon 2 kérdés
- 2) Vélemény és tudás kérdőív
 - a) Érzelem 15 kérdés
 - b) Viselkedés 15 kérdés
 - c) Környezetet veszélyeztető tényezőkről alkotott nézetek 10 kérdés
 - d) Környezeti problémák összefüggéseiről alkotott tudás 2 kérdés
 - e) Attitűd nyitott kérdések 2 kérdés

Vizsgálati módszer online kérdőíves felmérés volt. A KLIK támogatásával megvalósuló kérdőívezés újdonság volt az iskolákban, így a diákok motiváltak voltak kitöltésére. A feladat elvégzése az online-

kerdoiv.com kérdőíves program Professional üzemmódjában történt, ami biztosítja az összesítések széleskörű koordinálását és szűrését is. A kérdőívezések a délelőtti tanulási rendben történtek, informatika, illetve osztályfőnöki tanórákon, 2016. március-április hónapjában. A tanulók önállóan dolgoztak, probléma esetén technikai segítséget kaptak a pedagógusoktól, a kérdőív anonim. Az intézmények a kérdőívek összesítését szerkesztett formában megkapják. A kérdőívhez nyomtatott anyagokra nem volt szükség, így fenntarthatóságra nevelés szempontjából is előremutató a formátum.

Vizsgálati mintának a KLIK Veszprémi tankerület 15 általános iskolájában tanuló 6. évfolyamos diákokat választottam, intézményi létszámkorlátozást nem tettem. Egyik legfontosabb célom nagyszámú mintát elérni, amely a 11 iskolából érkező, 238 fős kitöltéssel reprezentatívnak tekinthető, megfelel a kutatáshoz.

(1. melléklet)

Ugyanakkor fontos megemlítenem, hogy a nem válaszoló 5 intézmény közül 4 nem ökoiskola, a válaszoló 11 közül 9 ökoiskola. Az aránytalanság miatt nem tekintettem reprezentatívnak a nem ökoiskolák számát, így az ezzel kapcsolatos összehasonlító hipotézisek felállítása sem célszerű.

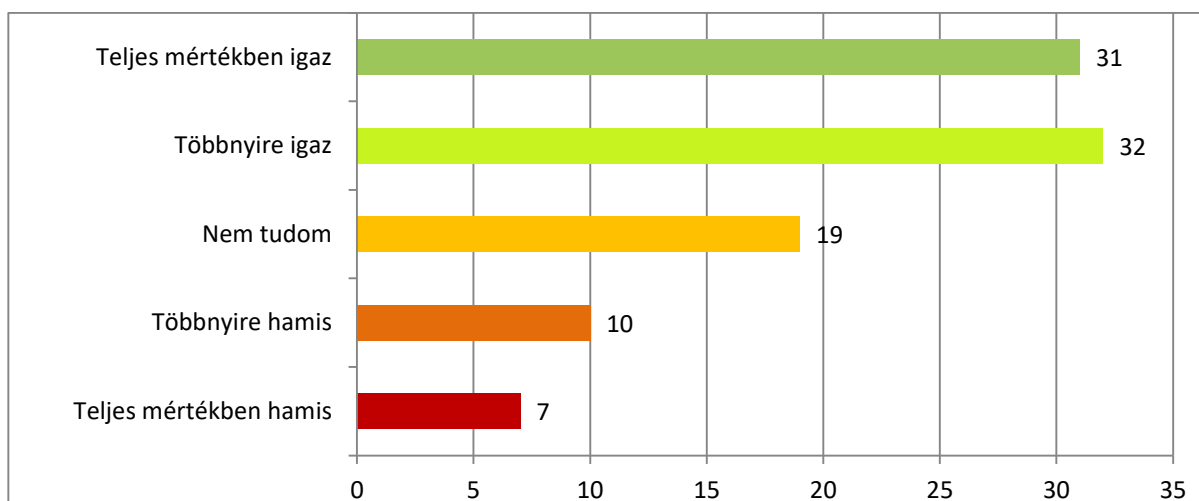
A 6. évfolyam választásának okai a következők:

- felső tagozatra a diákok rendelkeznek azzal az informatikai képességgel, hogy önállóan eligazodjanak egy online kérdőívezés folyamatában
- 6. évfolyam második félévére a természetismeret tárgy tanításában megvalósul az alsós évfolyamok kapcsolódó tartalmainak szintézise
- a feladatorientáltság a 12-13 évesek körében tapasztalataim szerint erőteljes, a diákok önkéntes aktivitása széleskörű ebben a korosztályban
- 12-13 éves gyerekek körében a szociális megfelelési kényszer még nem jelentős, a diákok környezeti attitűdjeit nem befolyásolja számottevően
- lehetőség van a kutatás megismétlésére a 8. évfolyamra 2 év múlva, ami számos további lehetőséget biztosít a mesterprogram megvalósítására. (Varga 2004)

1.3. A vizsgálat eredményei

1. *hipotézis: Az általános iskolás diákok környezeti attitűdje pozitív.*

A hipotézis bizonyításához a *Vélemény és tudás kérdőív (Érzelem, Viselkedés, Környezetet veszélyeztető tényezőkről alkotott nézetek)* 2-41. kérdéseire adott, kérdésenként átlagosan 230, összesen 9200 válasz eloszlását vizsgáltam. (9. ábra)

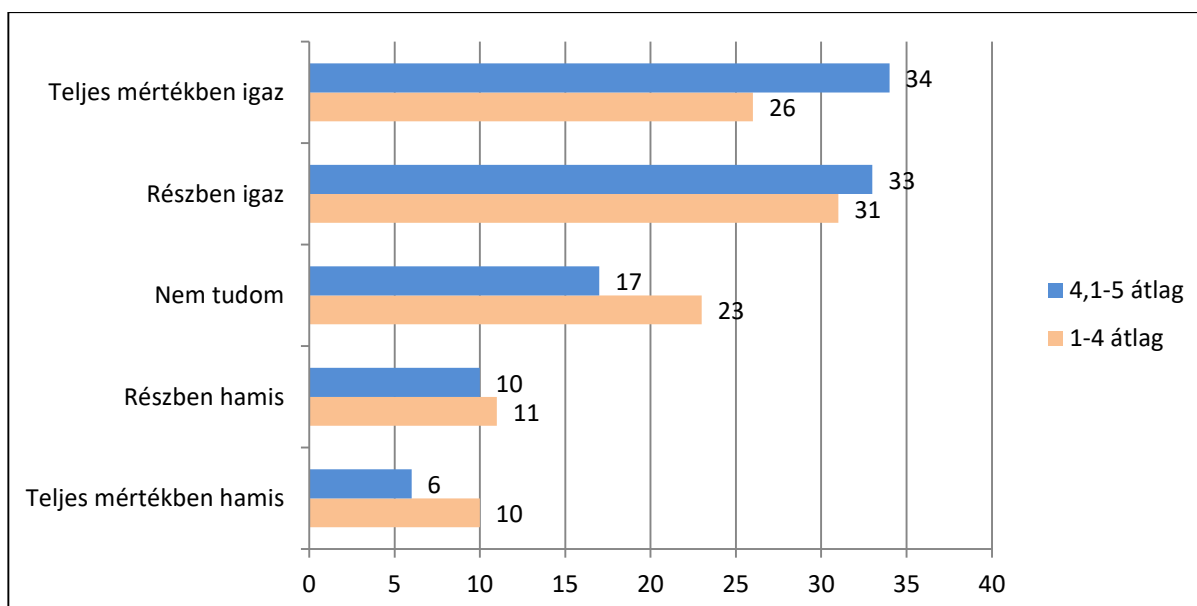

9. ábra: A Vélemény és tudás kérdőív 2-41. kérdéseire adott válaszok eloszlása (%)

A semleges válaszadás értékét kivonva, és a pozitív és negatív attitűdválaszok értékét összesítve kapjuk a 9. ábrán is szembevetendő eredményt. A pozitív válaszok aránya összesen 63% a negatív válaszoké 17%. A 3,7-szeres különbség a diákok egyértelműen pozitív beállítottságát tükrözi. Az 1. hipotézist bizonyítottnak látom.

2. hipotézis: A jobb tanulmányi eredményű diákok környezeti attitűdje pozitívabb, mint a gyengébb tanulmányi eredményű diákoké.

A hipotézis bizonyításához a Vélemény és tudás kérdőív 2-41. kérdéseire adott válaszokat elkülönítettem 4,1-5 tanulmányi átlagú (141fő), és 1-4 tanulmányi átlagú (91fő) diákok válaszaira, és ezt az összesen 9200 választ átlagoltam, a kapott eredmény a 10. ábrán látható.

10. ábra: A Vélemény és tudás kérdőív 2-41. kérdéseire adott válaszok eloszlása, tanulmányi átlagok szerint (%)

A semleges válaszadás értékét kivontam. A 4,1-5 átlagú tanulók pozitív válaszainak aránya összesen 67% a negatív válaszoké 16%. Az 1-4 átlagú tanulók pozitív válaszainak aránya 57%, a negatív válaszok aránya 21%. A pozitív válaszok különbsége 10%, a negatív válaszoké 5%. A 2. hipotézist bizonyítottnak látom, a jobb tanulmányi eredményű diákok környezeti attitűdje pozitívabb, mint a gyengébb tanulmányi eredményű diákoké. Feltűnő a semleges válaszadás markáns különbsége (6%). A gyengébb tanulók magas semleges válaszadását okozhatja a meglévő tudás bizonytalansága, illetve a korábbi attitűdkérdések miatti válaszbeállítódás is. A hamis válaszok 5%-os különbsége megerősíti, van célja a környezeti és fenntarthatóságra nevelésnek az iskolában.

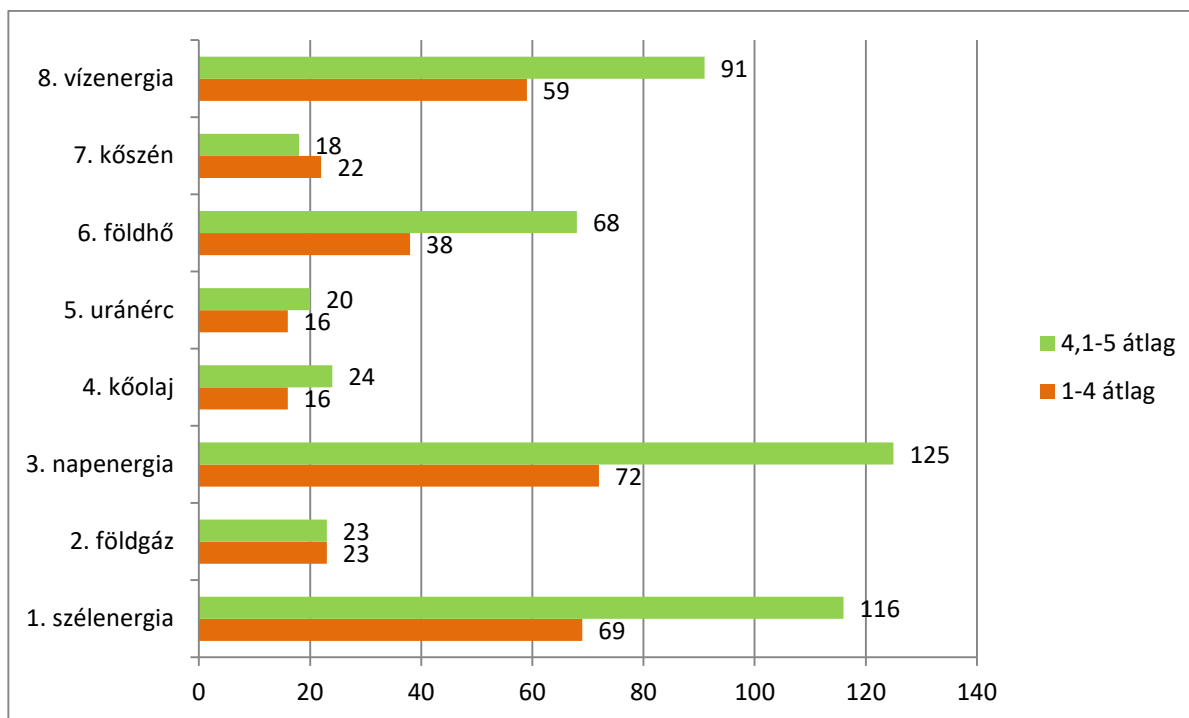
3. hipotézis: A jobb tanulmányi eredményű diákok nagyobb környezeti tudással rendelkeznek

A Vélemény és tudás kérdőív, környezeti összefüggésekről alkotott tudás 42. és 43. feladat alapján végeztem a hipotézis tesztelését. A környezeti tudás és a tanulmányi eredmények szoros kapcsolatot mutatnak. A jól tanuló diákok magabiztosabban válaszolnak, környezeti tudásuk is nagyobb.

A 11. ábra 238 kitöltő 800 válaszát mutatja. A „Mit gondolsz, melyik erőforrásból lesz 100 év múlva is elegendő?”, 42. kérdésre több választ is be lehetett jelölni. (12. ábra) A jobb tanulmányi eredményű diákok 1,4-szer több választ jelöltek be. A több bejelölt válasz magabiztosabb, aktív tudást jelenthet. A jó válaszok aránya esetükben 4,7, míg az 1-4 átlagú tanulóké csak 3,1- a kevesebb megjelölt válaszból. (Jó válaszok: 1, 3, 6, 8.)

42. „Mit gondolsz, melyik erőforrásból lesz 100 év múlva is elegendő?” kérdésre adott válaszok helyessége				
	válaszadás /db/	jó válasz /db/	hibás válasz/db/	jó/hibás
4,1-5 átlag	485	400	85	4,7
1-4 átlag	315	238	77	3,1

11. ábra: „Mit gondolsz, melyik erőforrásból lesz 100 év múlva is elegendő?” kérdésre adott válaszok helyessége

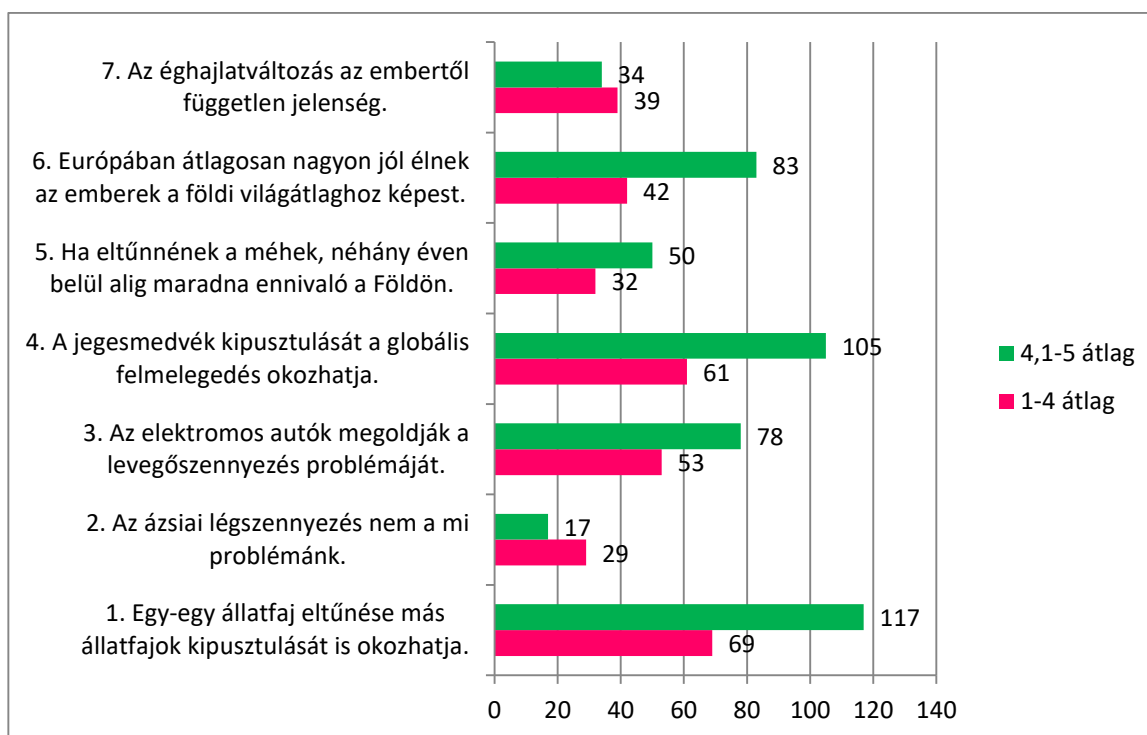
12. ábra: „Mit gondolsz, melyik energiaforrásból lesz 100 év múlva is elegendő?” kérdésre adott válaszok eloszlása (%)

A 43. kérdés „Válaszd ki az igaz állításokat!” globális környezeti összefüggések ismeretét feltételezi. Az eldöntendő állítások minden esetben a médiában gyakran megjelenő témákkal kapcsolatosak A 13. ábra 238 kitöltő, összesen 809 válaszát mutatja. A kérdésre több választ is be lehetett jelölni. (14. ábra) A jobb tanulmányi eredményű diákok 1,5-ször több választ jelöltek be. Ebben az esetben is magabiztosabb tudást mutatnak a jobb tanulók. A jó válaszok aránya esetükben 2,75.

Az 1-4 átlagú tanulók jó válaszadási aránya 1,68, azaz a jobb tanulók 1,74-szer jobban válaszoltak társaikénál. A hipotézist bizonyítottnak látom, a jobb tanulmányi eredményű diákok környezeti tudása magasabb.(Igaz állítások:1, 4, 5, 6)

43. „Válaszd ki az igaz állításokat!” kérdésre adott válaszok				
	válaszadás /db/	jó válasz /db/	hibás válasz/db/	jó/hibás
4,1-5 átlag	484	355	129	2,75
1-4 átlag	325	204	121	1,68

13. ábra: „Válaszd ki az igaz állításokat!” kérdésre adott válaszok helyessége

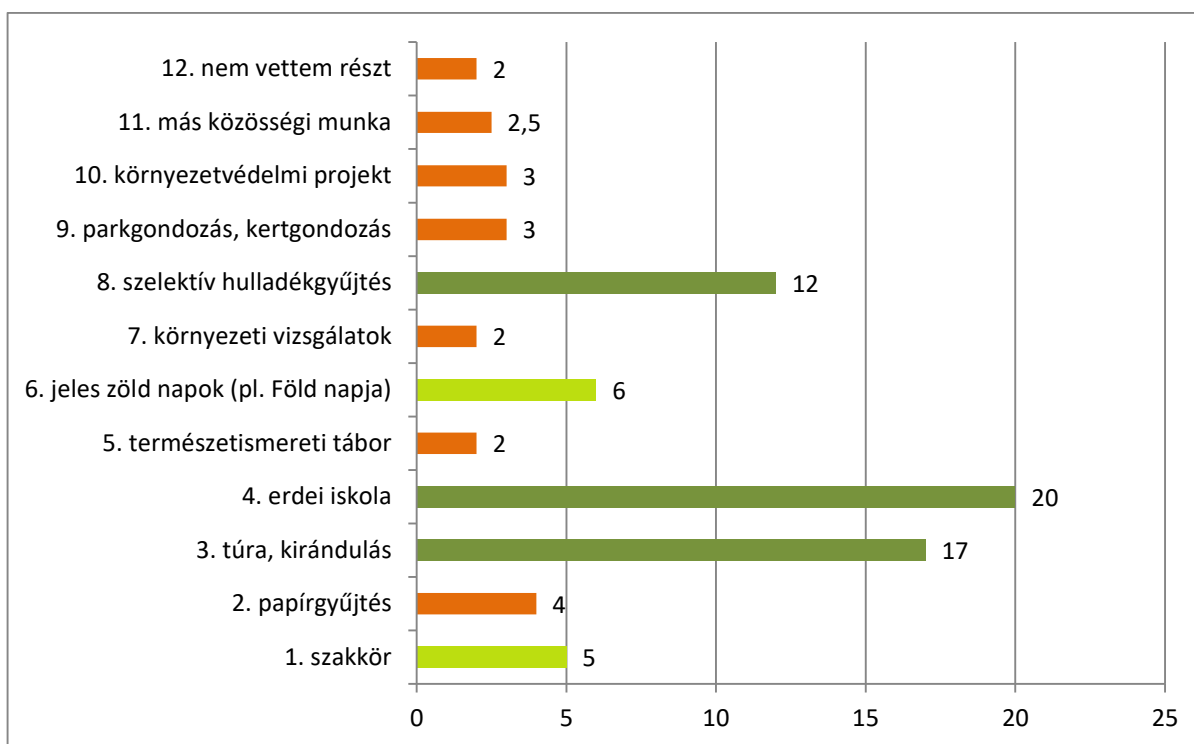

14. ábra: „Válaszd ki az igaz állításokat!” feladatra adott válaszok eloszlása (db)

Elgondolkodtató, hogy a diákok hatoda úgy gondolja, hogy az éghajlatváltozás az embertől független jelenség, illetve tizedük szerint az ázsiai légszennyezés nekünk nem jelenthet problémát. Ugyanakkor látható a zászlóshajó fajok szükségessége is: a jegesmedvék kipusztulása visszatérő téma a médiában, a diákok kiemelkedően jól válaszoltak a kérdésre.

4. hipotézis: A fenntarthatóságra nevelést szolgáló, tanórán kívüli programok kevés szintéren valósulnak meg az iskolákban.

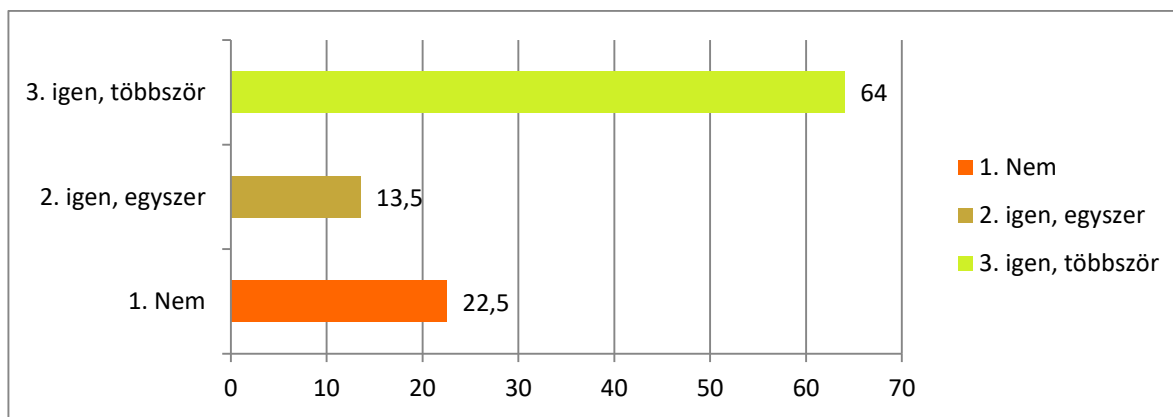
A hipotézis bizonyításához az *Iskola kérdőív* 4. kérdését, „Milyen, környezetvédelemmel kapcsolatos programokon vettél részt az elmúlt években az iskolában?” (238 kitöltő, 708 válasz). A százalékos eloszlást vizsgáltam, a kérdésre több választ is be lehetett jelölni.

15. ábra: „Milyen, környezetvédelemmel kapcsolatos programokon vettél részt az elmúlt években az iskolában?” kérdésre adott válaszok eloszlása (%)

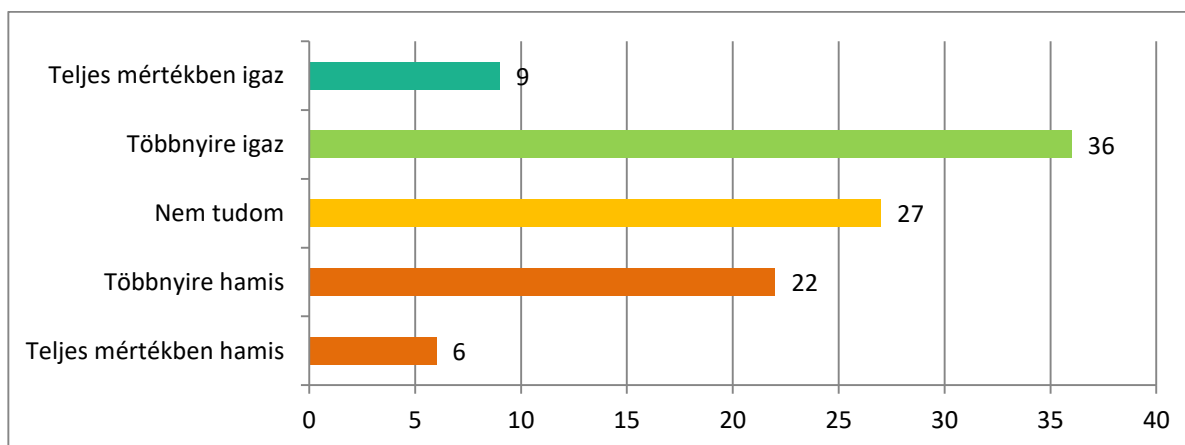
A 15. ábrából látható, hogy az iskolák tanórán kívüli fenntarthatóságra nevelést szolgáló programjai az erdei iskola, túra, kirándulás, szelektív hulladékgyűjtés területén valósulnak meg elsősorban. További kutatást igényel annak feltárása, hogy a jeles zöld napok (Föld napja rendezvényt például minden iskolában tartanak) miért nem jelentősek a tanulók válaszadásaiban. Különös tekintettel arra, hogy a válaszok között három általános megfogalmazás is volt (6, 10, 11), aggasztó, hogy *lehetőségeikhez képest* milyen kevés teret biztosítanak az iskolák a tanórán kívüli fenntarthatóságra nevelésre. A diákok 16%-a jelölte meg a legelterjedtebb tevékenységeket, a többi lehetőség válaszadása 3,2%-os volt átlagosan, ami nagyon alacsony érték. A 4. hipotézist bizonyítottnak látom.

A hipotézist árnyalja, hogy az *Iskola kérdőív*, 7. „Voltál már erdei iskolában?” kérdésére adott válaszok az intézmények elkötelezettségét mutatják az iskolai szintű szervezést igénylő, tanórán kívüli környezeti nevelési feladatokra. A 16. ábrán látható 232 válasz összesítése meglepően jó eredményt mutat, szembevetendő az erdei iskolát 6. évfolyamra többször megjáró gyermekek aránya. Összesen a diákok 77,5%-a járt erdei iskolában, ami a környezeti nevelés egyik legfontosabb színtere. (Kováts-Németh 2010)

16. ábra: „Voltál már erdei iskolában?” kérdésre adott válaszok eloszlása (%)

A kérdéshez további információt ad A *Vélemény és tudás kérdőív*, 13. „Az iskolában sokat beszélünk környezetvédelmi kérdésekről.” kijelentés vizsgálata. Az adott 229 válasz elemzéséből az előző kérdéshez hasonlóan kitűnik, hogy az intézmények nagy hangsúlyt fektetnek a környezetvédelemre, ezen keresztül a környezeti nevelésre. (17. ábra) A diákok 45%-a ítélte úgy, hogy az iskolai beszélgetésekben téma a környezetvédelem, 28%-uk szerint ez kevésbé jellemző.

17. ábra: „Az iskolában sokat beszélünk környezetvédelmi kérdésekről.” kijelentésre adott válaszok eloszlása (%)

A kutatás egyik fontos eredménye az, hogy kijelöli a fenntarthatóságra nevelés kívánatos fejlesztési területeit. A későbbiekben, mesterprogramom megvalósítása során az intézményi szinterek bővítésével, módszertani segítségnyújtással kiemelten kell foglalkoznom.

2. Összefoglalás

A fenntarthatóságra nevelés széleskörű szakirodalommal rendelkezik, feltárása követte a témában elterjedt tanulmányok szerkezetét. A vonatkozó dokumentumok tanulmányozása nagy része néhány éves, és magyarországi kutatási eredményekre vonatkozik. Ki kell emelnem az OFI tanulmányait a témában, melyek megfelelő alapot adtak saját kutatásom céljainak meghatározásában, a kérdőívek elkészítésében. Kutatásomban nagy hangsúlyt fektettem a globális problémákkal kapcsolatos első felvetések, és a társadalmi ébredés bemutatására, ugyanis meggyőződésem, hogy a jelen környezeti válságából vezető lehetséges kiút az egyéni kezdeményezéseket felkaroló, közösségi gondolkodásmód. Ennek megfelelő az attitűdök fogalmának hangsúlyozása is, hiszen az egyén cselekvési készenléte határozza meg a környezethez való viszonyulását, és ez vezethet el a környezettel való fenntartható kapcsolatokhoz.

A köznevelés átalakuló rendszere, a törvényi háttérrel sem biztosítja a fenntarthatóság témakörének rendszerszintű, tananyag-szintű megjelenését. A szétagolt tudás-elemek nem teszik lehetővé a szintetizáló, interdiszciplináris tudáselsajátítást. A fenntarthatóságra nevelés tehát egy társadalmilag elvárt, ám az iskola falai között mégiscsak önkéntességen alapuló munkát jelent.

A kapcsolódó kutatás megegyezett a mesterprogramban résztvevő iskolákban folyó fenntarthatóságra nevelés felmérését célzó attitűdvizsgálatokkal. A kérdőívek kitöltésének megszervezését nagyban megkönnyítette a KLIK Veszprémi Tankerületének támogatása. A vizsgált 238 fős minta, és az adott, mintegy 13000 (!) válasz megfelelő háttérrel biztosít a jelenlegi kérdések megválaszolása mellett, a további kutatások irányok és következtetések megfogalmazására is. A kérdőívek összesítésével hipotéziseim beigazolódtak.

Legfontosabb eredményem annak igazolása, hogy a tanulók környezeti attitűdje pozitív, a kapott 3,7-szeres pozitív válaszok biztatóak a jövőre nézve: a diákok készen állnak a környezet megóvására, a fenntartható társadalom megteremtésére.

A diákok tanulmányi eredményessége és válaszadásai alapján megállapítottam, hogy a kevésbé jó tanulók gyakrabban hibáznak környezeti kérdések megítélésében. Ugyanakkor a jó tanulmányi eredmények kiemelkedő iskolai munkát, stabil családi, szociális háttérrel sugalmaznak, ennek felmérése nem volt jelen kutatás célja. A pozitív attitűdök kialakulásának egyik legfontosabb eleme tehát a szociális és iskolai tanulás lehet.

A harmadik hipotézis igazolta, hogy a környezetről alkotott tudás és a tanulmányi eredmények szoros kapcsolatban vannak. Meglepő volt, hogy a 6. évfolyamos diákok bizonytalanok az évtizedek óta sulykolt, *megújuló-nem megújuló energiahordozók* kérdéskörében, és a mindennapos témát jelentő globális levegőszennyezés gyakorlatilag ismeretlen számukra.

Negyedik hipotézisem igazolta, hogy a fenntarthatóságra nevelés kevés szintéren valósul meg az általános iskolákban. Az iskolák nagy hangsúlyt fektetnek az erdei iskoláztatásra, papírgyűjtésre, szelektív

hulladékgyűjtésre, ez talán már a társadalmi elvárásnak is köszönhető. Ugyanakkor meg kell teremteni a módszertani, szervezeti hátterét az egyéb tanórán kívüli környezeti lehetőségekre is. Meggyőződésem, hogy sürgős tananyagreformra van szükség az általános iskolában, van még mit tennünk a környezeti problémák tanítása, a fenntarthatóságra nevelés fejlesztésében.

A kérdőívet kitöltő iskolák (11 db) nagy része ökoiskola (9 db), így nem volt reprezentatív a nem ökoiskolákból érkező kitöltések száma a teljes mintához viszonyítva. Az ökoiskolák között több is ebben az évben kapta meg a címet, a változatos feltételek miatt az ökoiskolákkal kapcsolatban hipotézist nem állítottam fel. A tapasztaltak alapján további feladatom, hogy az intézmények motivációját feltárjam, és a passzív intézményeket önkéntes aktivitásra bírjam.

Bízom abban, hogy szakdolgozatom, mesterprogramom, a köznevelési szintű célokkal, az iskolai tanítási rendszerbe illeszthetőség és gyakorlatiasság révén hozzájárul a fenntarthatóságra nevelés fejlesztéséhez a KLIK Veszprémi Tankerület köznevelési intézményeiben.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Legnagyobb köszönettel a kutatásban résztvevő 238 diáknak, a kutatás intézményi szervezését végző önkéntes pedagógusoknak, és az intézményvezetőknek tartozom.

Külön köszönetemet fejezem ki Gyenes Viktor megbízott oktatónak, aki a Pannon Egyetemen azonos címmel írt szakdolgozatom konzulenseként segítette munkámat.

Veszprém. 2016. 10. 13.

Szűcs Attila

A BaBaKO szívesen áll az érdeklődő intézmények és pedagógusok rendelkezésére a kutatási eredményekkel kapcsolatos, és minden további környezeti és fenntarthatóságra nevelési kérdésben. Kérjük látogassanak el honlapunkra, vagy kérjék ismertetőnket programjainkról!

Elérhetőségek:

www.babako.hu

Nagyné Kozma Ildikó
vezető munkatárs
babako1@hotmail.com

Szűcs Attila
közösségi munkatárs
szucs.attila.szaktan@gmail.com

Hivatkozott és ajánlott szakirodalmak jegyzéke

Czippán Katalin (2006): Előszó. Tanulás a fenntarthatóságért. Szerk.: Varga Attila. OKI, Budapest, 2006.

Cornell, Joseph (1998): Kézenfogva a gyerekekkel a természetben. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest, 1998.

Csobod Éva-Varga Attila (2004). Fenntartható közösségek és iskolafejlesztés. Szerk.: Országos Közoktatási Intézet. Budapest. 2004. http://documents.rec.org/publications/Fenntarthato_kozossegek_es_iskolafejlesztes_HU_2004.pdf

Havas P. és Varga A. (1999): Pedagógusok a környezeti nevelésről. Új Pedagógia Szemle 1999. 05. szám

Havas P. (2000): A fenntarthatóság pedagógiájáról. Szerk: Hercz.M. (2011) A szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének lehetőségei a környezeti nevelés területén. [http://www.academia.edu/11212171/Hercz. M. 2011 A szociális és állampolgári kompetencia fejlesztésének lehetőségei a környezeti nevelés területén](http://www.academia.edu/11212171/Hercz._M._2011_A_szociális_és_állampolgári_kompetencia_fejlesztésének_lehetőségei_a_környezeti_nevelés_területén)

Havas Péter (2001): A fenntarthatóság pedagógiája. A remény paradigmája a 21. század számára. 2001. Szerk.: Ádám Ferenc. <http://korlanc.uw.hu/kiadvanyok.html>

Havas Péter, Széplaki Nikolett, Varga Attila (2004): A környezeti nevelés magyarországi gyakorlata. Új Pedagógiai Szemle 2004. 1.sz. <http://www.oki.hu/cikk.php?kod=2004-01-ta-Tobbek-Kornyezeti.html>

Havas Péter (2009): A fenntarthatóság pedagógiai elemei <http://ofi.hu/tudastar/-fenntarthatosag>

Kováts-Németh Mária (2010): Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Comenius, Pécs 2010.

Könczey Réka (2006): Az európai környezeti nevelési törekvések és a magyar környezeti nevelés. Tanulás a fenntarthatóságért. Szerk.: Varga Attila. OKI, Budapest, 2006.

Könczey Réka, dr. Szabó Mária, dr. Varga Attila szerk. (2014): Út az ökoiskola felé – módszertani segédanyag és útmutató leendő ökoiskolák számára. OFI, Budapest 2014.

Lehoczky János (1998): Iskola a természetben – avagy A környezeti nevelés gyakorlata. RAABE, Budapest, 1998.

Nahalka István (1997) : Konstruktív pedagógia – egy új paradigma a láthatáron Iskolakultúra 1997/2, 1997/4. <http://epa.oszk.hu/00000/00011/00122/pdf/1997-2.pdf> <http://epa.oszk.hu/-/00000/-/00011/00124/pdf/1997-4.pdf>

Németh Gáborné Doktor Andrea (2008): A fenntartható fejlődés koncepciója. <http://ofi.hu/tudastar/nemeth-gaborne-doktor-090930>

Némethné Dr. Katona Judit (2005): Erdei iskolák szerepe a környezettudatos szemléletformálásban. <http://ofi.hu/publikacio/erdei-iskolak-szerepe-kornyezettudatos-szemleletformalásban>

Réti Mónika-Varga Attila (2009): Új tendenciák a fenntarthatóságra nevelésben. 2009. <http://ofi.hu/reti-monika-varga-attila-uj-tendenciak-fenntarthatosagra-nevelesben>

Széplaki Nikolett (2009) Jó munkához idő kell – az ökoiskolák munkájának eredményeiről. <http://ofi.hu/publikacio/jo-munkahoz-ido-kell-az-okoiskolak-munkajanak-eredmenyeirol>

Varga A. (1999) Az eredményes környezeti nevelés lehetséges útja – Összehasonlító vizsgálat a "Természettudományokkal Európán keresztül" program kapcsán. Új Pedagógiai Szemle 49. évf 9. <http://ofi.hu/tudastar/eredmenyes-kornyezeti>

Varga A. (2003): A környezeti nevelés a magyar közoktatásban – az ökoiskolák szemszögéből. <http://ofi.hu/tudastar/kornyezeti-neveles-090617>

Varga Attila (2004): A környezeti nevelés pedagógiai, pszichológiai alapjai. Ph.D. disszertáció. ELTE-BTK Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest 2004. <http://vargaattila.ofi.hu/-publikaciok>

Varga Attila (2007): A normateremtés kényszere és lehetőségei az anómiában – a fenntarthatóság normái. In: Jakab György – Varga Attila: A fenntarthatóság pedagógiája. L'Harmattan 2007. <http://bocs.hu/nefe/jakab-varga.pdf>

Varga Attila (2009): A magyarországi ökoiskolák hálózata. OFI, Budapest, 2009. <http://www.ofi.hu/publikacio/magyarorszagi-okoiskolak-halozata>

Varga Attila (2009.1) A környezeti nevelés helyzete a magyar közoktatásban. Iskolai környezeti nevelés a kerettantervek után. <http://ofi.hu/tudastar/okologia-kornyezeti/kornyezeti-neveles>

Varga Attila (2012): A környezeti nevelés szerepe a környezettudatos magatartás formálásában. Iskolakultúra 2012.09. sz. http://epa.oszk.hu/00000/00011/00168/pdf/-EPA00011_Iskolakultura_2012-9_067-079.pdf

Varga Attila (2011): A fenntarthatóság szempontrendszer és a jövő iskolája. Tanító Tér - Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2011. <http://vargaattila.ofi.hu/-publikaciok>

Varga Attila, Czippán Katalin és Faye Benedict (2011): Az iskolák társadalmi szerepvállalása a fenntartható fejlődésért. http://epa.oszk.hu/00000/00035/00145/pdf/EPA00035_upsz_2011_01-05_259-267.pdf

1/1. Először az iskolai életről kérdezzük.**1/2. Válaszd ki, melyik iskolába jársz!**Gyulaffy László Német Nemzetiségi Nyelvoktató
Általános Iskola

Hajmáskéri Gábor Áron Általános Iskola

Hajmáskéri Gábor Áron Általános Iskola

Szent István Király Tagintézménye

Herendi Német Nemzetiségi Nyelvoktató

Általános Iskola

Hriszto Botev Német Nemzetiségi Nyelvoktató

Általános Iskola

Hriszto Botev Német Nemzetiségi Nyelvoktató

Általános Iskola Malomvölgy Általános Iskolája

Nagyvázsonyi Kinizsi Pál Német Nemzetiségi

Nyelvoktató Általános Iskola

Nemesvámosi Petőfi Sándor Német Nemzetiségi

Nyelvoktató Általános Iskola

Simonyi Zsigmond Ének-Zenei és Testnevelési

Általános Iskola

Szentgáli Lőrincze Lajos Általános Iskola

Veszprémi Báthory István Általános Iskola

és Köznevelési Típusú Sportiskola

Veszprémi Cholnoky Jenő Általános Iskola

Veszprémi Deák Ferenc Általános Iskola

Veszprémi Dózsa György Német Nemzetiségi

Nyelvoktató Általános Iskola

Veszprémi Kossuth Lajos Általános Iskola

Veszprémi Rózsa Úti Általános Iskola

Összes válasz: 234

1/3. Jelöld, hogy fiú vagy lány vagy!

fiú 113 49%

lány 119 51%

Összes válasz: 232

1/4. Milyen, környezetvédelemmel kapcsolatos programokon vettél részt az elmúlt években az iskolában? (Több választ is bejelölhetsz)

szakkör 37 5%

papírgyűjtés 179 25%

túra, kirándulás 121 17%

erdei iskola 137 19%

természetismereti tábor 13 2%

jeles zöld napok (pl. Föld napja) 45 6%

környezeti vizsgálatok 15 2%

szelektív hulladékgyűjtés 87 12%

parkgondozás, kertgondozás 24 3%

környezetvédelmi projekt 20 3%

más közösségi munka 18 3%

nem vettem részt 12 2%

Összes válasz: 708

1/5. Kedvenc tantárgyaid ezek közül: (Többet is bejelölhetsz)

magyar 69 11%

matematika 71 12%

természetismeret 72 12%

idegen nyelv 71 12%

történelem 75 12%

erkölcstan/hittan 62 10%

informatika 97 16%

technika 87 14%

Összes válasz: 604

1/6. Tanulmányi átlageredményed a tanév végén:

megbuktam 3 1%

2,0-3 között 31 13%

3,1-4 között 57 25%

4,1-5 között 141 61%

Összes válasz: 232

1/7. Voltál már erdei iskolában?

nem 52 22%

igen, egyszer 31 13%

igen, többször 149 64%

Összes válasz: 232

2/1. A következőkben a VÉLEMÉNYEDre és a TUDÁSODra leszünk kíváncsiak! A kérdések rád vonatkoznak, MAGADRA ÉRTVE kell válaszolni. Ne gondolkozz túl sokat! Rossz válasz nincs.**2/2. Szerintem gyönyörűek a falevelek színei ősszel.**

teljes mértékben hamis 7 3%

többnyire hamis 6 3%

nem tudom 14 6%

többnyire igaz 109 47%

teljes mértékben igaz 96 41%

Összes válasz: 232

2/3. Elszomorít, hogy a sok építkezés megfosztja az állatokat a természetes lakóhelyüktől.

teljes mértékben hamis 5 2%

többnyire hamis 7 3%

nem tudom 27 12%

többnyire igaz 42%

teljes mértékben igaz 95 41%

Összes válasz: 232

2/4. Környezettudatos embernek tartom magam.

teljes mértékben hamis	10	4%
többnyire hamis	8	4%
nem tudom	55	24%
többnyire igaz	122	53%
teljes mértékben igaz	35	15%
Összes válasz:	230	

2/5. Az, hogy az emberek csak saját érdekeikre figyelnek, nem törődnek a többi élőlény sorsával, környezetszennyezéshez vezethet.

teljes mértékben hamis	6	3%
többnyire hamis	12	5%
nem tudom	38	17%
többnyire igaz	90	40%
teljes mértékben igaz	82	36%
Összes válasz:	228	

2/6. Jónak tartom, ha egy kozmetikai készítményt élő állatokon próbálnak ki, mielőtt emberek használnák.

teljes mértékben hamis	110	48%
többnyire hamis	36	16%
nem tudom	55	24%
többnyire igaz	14	6%
teljes mértékben igaz	13	6%
Összes válasz:	228	

2/7. A közösségi érdek fontosabb az egyes emberek érdekeinél.

teljes mértékben hamis	10	4%
többnyire hamis	15	7%
nem tudom	79	35%
többnyire igaz	99	43%
teljes mértékben igaz	26	11%
Összes válasz:	229	

2/8. Örülök, amikor azt látom, hogy az emberek újrahasznosítják a papírt, üvegeket, konzervdobozokat.

teljes mértékben hamis	6	3%
többnyire hamis	8	4%
nem tudom	24	10%
többnyire igaz	66	29%
teljes mértékben igaz	126	55%
Összes válasz:	230	

2/9. Nagyon szeretek erdőben sétálni.

teljes mértékben hamis	4	2%
többnyire hamis	14	6%
nem tudom	17	7%

többnyire igaz	76	33%
teljes mértékben igaz	120	52%
Összes válasz:	231	

2/10. Bosszant, hogy az emberek kidobnak a szemétkébe olyan dolgokat, amiket újra lehetne hasznosítani.

teljes mértékben hamis	11	5%
többnyire hamis	17	7%
nem tudom	48	21%
többnyire igaz	86	38%
teljes mértékben igaz	67	29%
Összes válasz:	229	

2/11. A környezetszennyezés egyik oka, hogy az emberek túl magas életszínvonalon élnek, túl sokat fogyasztanak.

teljes mértékben hamis	12	5%
többnyire hamis	9	4%
nem tudom	72	32%
többnyire igaz	86	38%
teljes mértékben igaz	47	21%
Összes válasz:	226	

2/12. Leoltom a lámpákat, ha kevesebb fény is elég, hogy energiát spóroljak.

teljes mértékben hamis	8	4%
többnyire hamis	22	10%
nem tudom	33	14%
többnyire igaz	91	40%
teljes mértékben igaz	76	33%
Összes válasz:	230	

2/13. Az iskolában sokat beszélünk környezetvédelmi kérdésekről.

teljes mértékben hamis	13	6%
többnyire hamis	50	22%
nem tudom	63	28%
többnyire igaz	83	36%
teljes mértékben igaz	20	9%
Összes válasz:	229	

2/14. Amikor erdőben járok, figyelem az ott élő növényeket.

teljes mértékben hamis	6	3%
többnyire hamis	15	7%
nem tudom	18	8%
többnyire igaz	121	53%
teljes mértékben igaz	69	30%
Összes válasz:	229	

2/15. Feldob, ha azt látom, hogy az emberek energiát próbálnak megtakarítani.

teljes mértékben hamis	6	3%
többnyire hamis	15	7%
nem tudom	50	22%
többnyire igaz	93	40%
teljes mértékben igaz	66	29%
Összes válasz:	230	

2/16. Figyelem a környezetvédelemmel kapcsolatos híreket.

teljes mértékben hamis	23	10%
többnyire hamis	52	23%
nem tudom	50	22%
többnyire igaz	93	40%
teljes mértékben igaz	12	5%
Összes válasz:	230	

2/17. Fogmosás közben elzárom a csapot, hogy a vízzel takarékoskodjam.

teljes mértékben hamis	11	5%
többnyire hamis	21	9%
nem tudom	13	6%
többnyire igaz	49	22%
teljes mértékben igaz	133	59%
Összes válasz:	227	

2/18. Nem aggódom amiatt, hogy elfogy a tiszta víz.

teljes mértékben hamis	103	45%
többnyire hamis	46	20%
nem tudom	32	14%
többnyire igaz	29	13%
teljes mértékben igaz	19	8%
Összes válasz:	229	

2/19. A környezet védelme nem a gyerekek, hanem elsősorban a felnőttek felelőssége.

teljes mértékben hamis	32	14%
többnyire hamis	62	27%
nem tudom	42	18%
többnyire igaz	65	28%
teljes mértékben igaz	28	12%
Összes válasz:	229	

2/20. Volt már olyan állatunk otthon, ami sokat jelentett számomra.

teljes mértékben hamis	15	7%
------------------------	----	----

többnyire hamis	6	3%
nem tudom	13	6%
többnyire igaz	24	11%
teljes mértékben igaz	169	74%
Összes válasz:	227	

2/21. Sok környezetrombolást láttam már magam körül.

teljes mértékben hamis	20	9%
többnyire hamis	42	18%
nem tudom	61	27%
többnyire igaz	79	35%
teljes mértékben igaz	27	12%
Összes válasz:	229	

2/22. A levegőszennyezés veszélyezteti a környezetet.

teljes mértékben hamis	9	4%
többnyire hamis	2	1%
nem tudom	18	8%
többnyire igaz	58	25%
teljes mértékben igaz	142	62%
Összes válasz:	229	

2/23. A háztartási hulladék egy részét elkülönítve gyűjtöm (pl. elem, papír, komposzt).

teljes mértékben hamis	21	9%
többnyire hamis	21	9%
nem tudom	44	19%
többnyire igaz	66	29%
teljes mértékben igaz	77	34%
Összes válasz:	229	

2/24. Az, hogy egyre több ember van a Földön, veszélyezteti a környezetet.

teljes mértékben hamis	21	9%
többnyire hamis	26	11%
nem tudom	80	35%
többnyire igaz	70	30%
teljes mértékben igaz	33	14%
Összes válasz:	230	

2/25. Zavar, hogy mennyi energiát pocsékolnak el feleslegesen.

teljes mértékben hamis	14	6%
többnyire hamis	16	7%
nem tudom	61	27%
többnyire igaz	93	40%
teljes mértékben igaz	46	20%

Összes válasz:	230		többnyire hamis	66	29%
			nem tudom	43	19%
2/26. Ha az ember beavatkozik a természet rendjébe, annak végzetes következményei lehetnek.			többnyire igaz	51	22%
teljes mértékben hamis	6	3%	teljes mértékben igaz	23	10%
többnyire hamis	10	4%	Összes válasz:	229	
nem tudom	58	25%	2/32. Elszomorít, hogy a jelenlegi éghajlatváltozást főként az emberek okozzák.		
többnyire igaz	94	41%	teljes mértékben hamis	12	5%
teljes mértékben igaz	62	27%	többnyire hamis	15	7%
Összes válasz:	230		nem tudom	50	22%
2/27. Rendszeresen nézek természetfilmeket.			többnyire igaz	92	40%
teljes mértékben hamis	33	14%	teljes mértékben igaz	62	27%
többnyire hamis	54	23%	Összes válasz:	231	
nem tudom	29	13%	2/33. Ha tehetném, gyalog, vagy kerékpárral járnék iskolába.		
többnyire igaz	88	38%	teljes mértékben hamis	15	7%
teljes mértékben igaz	28	12%	többnyire hamis	14	6%
Összes válasz:	232		nem tudom	33	14%
2/28. Szoktam télen etetni a madarakat.			többnyire igaz	48	21%
teljes mértékben hamis	36	16%	teljes mértékben igaz	122	53%
többnyire hamis	32	14%	Összes válasz:	232	
nem tudom	26	11%	2/34. Hiába emelem fel a hangom a környezet védelmében, úgysem érek el vele változást.		
többnyire igaz	77	33%	teljes mértékben hamis	23	10%
teljes mértékben igaz	60	26%	többnyire hamis	16	7%
Összes válasz:	231		nem tudom	78	34%
2/29. Gyakran látogatok az interneten természettel kapcsolatos oldalakat.			többnyire igaz	68	30%
teljes mértékben hamis	61	26%	teljes mértékben igaz	43	19%
többnyire hamis	73	32%	Összes válasz:	228	
nem tudom	41	18%	2/35. Az erdőirtások nem veszélyeztetik az életközösségeket.		
többnyire igaz	47	20%	teljes mértékben hamis	135	60%
teljes mértékben igaz	9	4%	többnyire hamis	36	16%
Összes válasz:	231		nem tudom	22	10%
2/30. Ismerem az éghajlatváltozás okait.			többnyire igaz	20	9%
teljes mértékben hamis	17	7%	teljes mértékben igaz	13	6%
többnyire hamis	22	10%	Összes válasz:	226	
nem tudom	60	26%	2/36. Elszomorít, hogy egyre kevesebb hal van a világ tengereiben.		
többnyire igaz	92	40%	teljes mértékben hamis	12	5%
teljes mértékben igaz	39	17%	többnyire hamis	15	7%
Összes válasz:	230		nem tudom	46	20%
2/31. Gyakran olvasok a természetről szóló könyveket, újságokat.			többnyire igaz	85	37%
teljes mértékben hamis	46	20%			

teljes mértékben igaz	69	30%
Összes válasz:	227	

2/37. Bízom abban, hogy mire felnövök, megoldódnak a környezeti problémák.

teljes mértékben hamis	10	4%
többnyire hamis	10	4%
nem tudom	39	17%
többnyire igaz	69	30%
teljes mértékben igaz	101	44%
Összes válasz:	229	

2/38. A környezettudatosság ma divat, többet foglalkozunk vele, mint kellene.

teljes mértékben hamis	52	23%
többnyire hamis	39	17%
nem tudom	76	34%
többnyire igaz	42	19%
teljes mértékben igaz	18	8%
Összes válasz:	227	

2/39. Az autóközlekedés súlyosan károsítja bolygónk légkörét.

teljes mértékben hamis	11	5%
többnyire hamis	10	4%
nem tudom	30	13%
többnyire igaz	77	34%
teljes mértékben igaz	101	44%
Összes válasz:	229	

2/40. Nem aggódom a Föld élővilágának jövőjéért.

teljes mértékben hamis	123	54%
többnyire hamis	48	21%
nem tudom	27	12%
többnyire igaz	19	8%
teljes mértékben igaz	13	6%

Összes válasz: 230

2/41. Szívesen vállalnék önkéntes munkát a környezet szépítésére.

teljes mértékben hamis	20	9%
többnyire hamis	22	10%
nem tudom	86	37%
többnyire igaz	70	30%
teljes mértékben igaz	32	14%
Összes válasz:	230	

2/42. Mit gondolsz, mely energiaforrásokból lesz 100 év múlva is elegendő? (többet is bejelölhetsz)

szélenergia	185	23%
földgáz	46	6%
napenergia	197	25%
kőolaj	40	5%
uránérc	36	5%
földhő	106	13%
kőszén	40	5%
vízenergia	150	19%
Összes válasz:	800	

2/43. Válaszd ki az igaz állításokat!

Egy-egy állatfaj eltűnése más állatfajok kipusztulását is okozhatja.	186	23%
Az ázsiai légszennyezés nem a mi problémánk.	46	6%
Az elektromos autók megoldják a levegőszennyezés problémáját.	131	16%
A jegesmedvék kipusztulását a globális felmelegedés okozhatja.	166	21%
Ha eltűnének a méhek, néhány éven belül alig maradna ennyivaló a Földön.	82	10%
Európában átlagosan nagyon jól élnek az emberek a földi világátlaghoz képest.	125	16%
Az éghajlatváltozás az embertől független jelenség.	73	9%
Összes válasz:	809	